

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА**

ЯРОШЕВСЬКА ЛАРИСА ВІТАЛІЇВНА

УДК 371.132:159.943:78(043.3)

**Методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього
вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Парфентьєва Ірина Петрівна,
Миколаївський національний університет
імені В.О.Сухомлинського, факультет
педагогіки та психології, доцент кафедри
музичного мистецтва.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Соколова Алла Вікторівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди,
декан факультету мистецтв;

кандидат педагогічних наук, доцент
Софроній Зоя Василівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, доцент кафедри
музики.

Захист відбудеться «14» червня 2017 р. о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «13» травня 2017 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стратегія розвитку мистецько-педагогічної освіти сьогодення пов'язана із внесенням інноваційних перетворень до її змісту і має ґрунтуватись на вирішенні завдань щодо якісної професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта, що, на наш погляд, потребує удосконалення мистецько-технологічних шляхів її реалізації. Тобто, досягнення внутрішньої єдності музично-педагогічної освіти має відбуватися за рахунок осягнення духовних важелів мистецтва й удосконалення музично-виконавської практики.

Питання професійної підготовки студентської молоді, майбутніх учителів музики знаходяться в руслі проблем, які сьогодні розв'язує педагогічна наука. Від того, яким буде сучасний учитель-музикант, як він розпочне свою педагогічну діяльність, чи здатний буде зважити вимоги, які ставить перед ним суспільство, залежить рівень освіти, вихованості та культури школярів. Ця вимога значною мірою стосується системи вищої освіти, дисциплін художнього циклу, в якому музиці належить особливе місце. Вузівська підготовка майбутнього вчителя музики вимагає складних за своєю структурою професійних якостей, які формуються в процесі навчання.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті передбачає створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Необхідність орієнтації педагогічного процесу на індивідуальність людини, узгодження її особистісного досвіду із змістом освіти вимагають переосмислення мети, завдань і методів фахової підготовки майбутніх учителів музики, створення та втілення у практику як традиційних, так і інноваційних форм і методів навчання. В умовах демократичних перетворень усіх сторін суспільного життя проблема диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики стає дедалі актуальнішою і вирішення її багато в чому залежить від активізації навчального процесу в оновленій освіті.

Важливе місце в системі підготовки майбутнього педагога-музиканта займає цикл диригентсько-хорових дисциплін. Це визначається специфікою роботи фахівця, яка спрямована на практичне вирішення завдань формування особистості засобами хорового співу. Одним із ефективних шляхів практичної реалізації цієї проблеми, на нашу думку, є методика диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики, яка консолідує в собі як новітні технології, так і історичні національні та регіональні традиції. Це є логічним результатом навчання і в майбутньому стане важливим принципом професійної майстерності сучасного вчителя музики.

Успішне вирішення завдань музично-естетичного та художньо-творчого розвитку дітей в загальноосвітній школі знаходиться в прямій та безпосередній залежності від рівня професійної майстерності, ерудиції, культури педагога-музиканта. В умовах будівництва нового суспільства проблема підготовки творчої, професійно-компетентної особистості вчителя, здатного до нових пошуків та відкриттів з позиції ефективності його диригентсько-хорової

підготовки, набуває особливої актуальності. Коло питань набуття диригентсько-хорових компетенцій багатогранно і різноманітно. Так само різноманітні й погляди психологів та педагогів на їх вирішення.

Разом з тим розв'язання проблеми процесу спеціальної підготовки майбутніх учителів музики, зокрема їх диригентсько-хорової освіти на національних та регіональних традиціях, не знайшла достатнього висвітлення у науковій та навчально-методичній літературі. Освіті сьогодні необхідні не просто хороші вчителі, а вчителі-технологи, вчителі-новатори, наставники з інноваційним мисленням. Це має підвищувати відповідальність як за розвиток особистості дитини, що постійно розвивається та вдосконалюється, так і диригентсько-хорової освіти як системи, що теж перебуває в розвитку.

Розгляд системи диригентсько-хорової підготовки в Україні показує, що складалася й усталювалася вона протягом багатьох століть. Зробивши огляд наукової літератури, можна дійти до висновку, що основні зусилля вчених зосереджувалися на збиранні та пізнанні історико-теоретичного матеріалу з даного питання. В цьому напрямку вагомий внесок зробили дослідники другої половини XIX - початку XX ст. П.Бажанський, І.Вознесенський, П.Єфименко, С.Миропольський, А.Преображенський, Д.Розумовський, С.Смоленський, К.Харлампович та ін. У фундаментальних працях, наукових і публіцистичних статтях П.Андреєва, Дж.Бетса, П.Козицького, В.Орлова, та ін., виносяться актуальні проблеми співацької освіти, моральні аспекти хорової музики, професійна підготовка хормейстерів, побут співаків, тощо.

Важливу роль у музичному вихованні молоді відіграли педагоги Н.Брюсова, О.Городцов, О.Кошиць, М.Румер, В.Шацька, Б.Яворський, які розпочали свою діяльність на початку XX ст.

Із сучасних дослідників окремих аспектів диригентсько-хорової підготовки торкалися українські вчені Н.Демяненко, В.Іванов, Л.Корній, П.Маценко, Л.Нечипаренко, В.Пащенко, Ю.Ясиновський, К.Шамаєва та ін.

Теорія і методика диригентсько-хорової підготовки набула сучасних рис в 40-х роках XX ст., коли були сформовані кафедри хорового диригування в консерваторіях Києва, Одеси, Львова, Харкова. Засвідчується великий вплив на перебіг цього процесу визначних українських музичних діячів: Б.Яворського, Г.Верьовки, Е.Скрипчинської, М.Вериківського, К.Пігрова, М.Колесси, О.Перунова, К.Греченка, З.Заграничного та ін. Однак різноманітні спрямування диригентсько-хорової педагогіки, аспекти творчої діяльності кафедр хорового диригування, окремих визначних диригентів, педагогів недостатньо висвітлені в існуючій хорознавчій літературі.

Вагомий внесок у розв'язання та розвиток проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя-музиканта зробили такі вчені, як О.Апраксіна, Л.Арчажнікова, А.Лашенко, А.Болгарський, Т.Смирнова, А.Авдієвський, О.Михайличенко, А.Козир, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, А.Соколова, Л.Хлебнікова, О.Щолокова. Науковці виокремлюють специфічні риси організації навчально-виховного процесу та накреслюють коло першочергових питань, від вирішення яких залежить здатність майбутнього спеціаліста до виконання професійних завдань.

Аналіз сучасних тенденцій виховання творчої молоді свідчить про внесення до освітніх процесів вищої школи значних змін, покликаних наповнити навчання культуротворюючими, гуманістичними ідеями. Диригентсько-хорова освіта не є винятком. Йдеться про змістовне оновлення навчальних дисциплін у повному обсязі програмного матеріалу, створення нових програм, апробацію нових методів й методик і, навіть, про інтенсивний перегляд і перебудову концепції освіти та виховання фахівця. Диригентсько-хорова педагогіка в сучасній Україні стає дедалі гнучкішою й глибшою, зберігаючи притаманну їй цілісну орієнтацію. Система вивчення диригентсько-хорових дисциплін у підготовці майбутнього вчителя музики повинна ґрунтуватися на основі регіональних шкіл (у нашому дослідженні – на основі Одеської хорової школи), національних традицій з урахуванням світового досвіду, що значно употужняють і поглиблюють процес формування особистості майбутнього вчителя музики. В цій новій ситуації перед диригентсько-хоровою освітою постають завдання перебудови всієї системи, її змістовного, структурного та методологічного рівнів.

Актуальність даної проблеми, недостатня наукова та методична розробленість, потреба її теоретичного обґрунтування та практичного вирішення з позицій творчого підходу зумовили вибір теми дослідження: *«Методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною тематичного плану та загальної проблеми наукових досліджень кафедри музичного мистецтва факультету педагогіки та психології Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Тему кандидатської дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 3 від 29 жовтня 2014 року) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 27 січня 2015 року).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – диригентсько-хорова підготовка майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Відповідно до мети визначені такі **завдання дослідження**:

- вивчити ступінь розробленості проблеми диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики;

- розкрити особливості диригентсько-хорового навчання в традиціях Одеської хорової школи (провідні тенденції, форми, види діяльності, методи та умови розвитку);
- дослідити вплив видатних діячів, представників Одеської хорової школи на диригентсько-хорову підготовку майбутнього вчителя музики;
- визначити критеріально-компонентну структуру даного феномена, показники і встановити рівні диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики;
- розробити та експериментально перевірити ефективність методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: положення педагогіки щодо творчого розвитку особистості (Є.Басін, Д.Говорун, А.Маркова та ін.); психолого-педагогічні дослідження з висвітлення специфіки фахового розвитку відповідно психологічним характеристикам діяльності вчителя (М.Амінов, В.Крутецький, Л.Нікітіна, С.Максименко, А.Маркова та ін.); формування музично-педагогічних здібностей (Е.Абдуллін, А.Козир, В.Ражников, Г.Падалка, В.Шацька, В.Шульгіна та ін.); основи художньо-мистецької практики у наукових дослідженнях таких авторів як: Е.Абдуллін, Н.Бакланова, А.Козир, В.Орлов, Г.Падалка та ін.

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань було застосовано комплекс **методів**:

теоретичні – аналіз філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої, методичної літератури з досліджуваної проблеми та аналізу, синтезу, інформації з метою обґрунтування сутності та змісту диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики, визначення її структури, критеріїв та показників, розробки методичної моделі означеного феномена;

емпіричні – педагогічне спостереження, бесіди, анкетування (письмове та усне), інтерв'ю, експертна оцінка, тестова діагностика, рейтинг – для вивчення стану сформованості диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики, а також для обґрунтування педагогічних умов цілеспрямованого формування означеного феномена;

математичної та статистичної обробки результатів діагностування диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики у процесі проведення констатувального і формувального експериментів – для відстеження динаміки та доказу вірогідності кількісного і якісного аналізу даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вперше:

теоретично *обґрунтовано* та експериментально доведено специфіку диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи;

визначено компонентну структуру диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи як

сукупності взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-оцінного, емоційно-комунікативного, дієво-компетентнісного та креативно-рефлексивного;

розроблено критерії, показники, поетапну методику формування диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи;

встановлено рівні сформованості диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики;

графічно спроектовано цілісну педагогічну модель формування диригентсько-хорової підготовленості.

Уточнено співвідношення між елементами структури диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики.

Подальшого розвитку дістали теоретико-методологічне осмислення даного феномена на основі сучасної парадигми національної вищої освіти, що дає змогу розглядати його як процес підготовки студентів до диригентсько-хорової інноваційної роботи, кінцевим результатом якого є інтегрована готовність студентів до виконання різних видів музично-педагогічної діяльності на основі традицій Одеської хорової школи.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що його теоретичні висновки й експериментальні дані можуть слугувати основою удосконалення диригентсько-хорової роботи зі студентами. Отримані матеріали можуть бути використані для проектування навчальних програм з методики музичного виховання і навчання майбутніх учителів музики, педагогічної практики; використовуватися вчителями та студентами музичних навчальних закладів, вчителями музики загальноосвітньої школи; методистами музично-педагогічної освіти; застосовуватися в навчальних курсах «Хоровий клас», «Практикум робот з хором», «Хорове диригування», «Постановка голосу», «Методика викладання диригентсько-хорових дисциплін» спеціальності «Музичне мистецтво».

Основні положення дисертації з проблеми диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи впроваджено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07 - 10/1298 від 22.12.2016 р.), Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10 – 867 від 08.11.2016 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03 – 28/02/189 від 23.01.2017 р.), Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського (довідка № 01 – 12/25.3/25 від 12.01.2017 р.).

Особистий внесок здобувача полягає у розробці теоретичних, методичних та методологічних засад формування та впровадження регіональних традицій в диригентсько-хорову підготовку студентів ВНЗ спеціальності «Музичне мистецтво», самостійній організації та проведенні педагогічного експерименту, експериментальному доведенні ефективності запропонованої авторської поетапної методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи, а також інтерпретації отриманого матеріалу й написанні дисертаційної роботи. З наукових праць, виданих у співавторстві, у дисертації використано

лише ті ідеї та положення, що належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи обговорювалися на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій» (Київ, 2006); «Час мистецької освіти» (Харків, 2015); «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2016); I Міжнародних науково-практичних читаннях пам'яті академіка Анатолія Авдієвського (Київ, 2017); на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Сучасна мистецька освіта: проблеми, технології, перспективи» (Хмельницький, 2011); «Звукова палітра творчої думки: проблеми науково-культурного синтезу» (Миколаїв, 2011); Всеукраїнському науково-практичному семінарі: «Праксеологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва» (Миколаїв, 2016).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено у 11 наукових та науково-методичних працях, з них 7 статей – у наукових фахових виданнях з педагогіки, 1 – у міжнародному науковому виданні, 1 навчально-методичний посібник і 2 статті в інших збірниках, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг тексту дисертації – 195 сторінок, з них 153 сторінки основного тексту. Обсяг додатків – 20 сторінок. Робота містить 11 таблиць, 2 рисунки. Список використаних джерел складається з 244 найменувань, їх них 8 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, конкретизовано об'єкт, предмет, мету і завдання, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, показано зв'язок з науковими планами, темами, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У **першому** розділі - *«Історико-теоретичні аспекти диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики»* - здійснено аналіз філософської, психологічної, педагогічної, мистецтвознавчої літератури, визначена роль диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики. Простежується розвиток наукової думки в галузі диригентсько-хорової педагогіки другої половини ХХ ст. Основоположне значення для сучасної освіти та науки мали праці Б.Асаф'єва, в яких розроблена методологічна база комплексного підходу до хорової творчості, стилю, жанру, «інтонаційного словника епохи», а також теорії та історії виконавства.

Однією з маловивчених галузей є історія й теорія співацького навчання. Проблеми співацької освіти здобули всебічне висвітлення в ґрунтовних наукових працях В.Іванова «Співацька культурно-освітня практика в Україні у ХVІІІ ст.», «Співацька освіта в Україні у ХVІІІ ст.», «Навчання церковного

співу в Україні у IX - XVII ст.». Наукові праці вченого, основою яких є архівні та інші матеріали, відтворюють цілісну картину співацької освіти, простежують витоки та еволюцію цього процесу в контексті міжнародних зв'язків та історичного розвитку духовної і світської хорової музики.

Сучасний дослідник теорії, історії та педагогіки хорового мистецтва Н.Селезньова, підбиваючи підсумки розвитку українського хормейстерського професіоналізму XIX ст., розкриває якості керівника хору й розглядає тип хормейстера-професіонала, який на сьогодні є актуальним для України. Дослідниця вважає головною функцією диригента хору моральну відповідальність, музичну ерудованість, манеру трактування, повагу до смаків своєї аудиторії.

Для розвитку диригентсько-хорової освіти в Україні другої половини XX ст. велике значення мало наукове дослідження проблем диригентського мистецтва і педагогіки, особливо таких, як розкриття специфічних рис диригентського мистецтва в його взаємозв'язку з функціонуванням художнього колективу як соціального організму, простеження еволюції диригентського мистецтва та виникнення його сучасних форм, аналіз диригентської діяльності як складного багатофункціонального психіко-фізіологічного процесу, обґрунтування структури диригентської обдарованості та здібностей, виявлення передумов формування художньої індивідуальності диригента, розкриття внутрішніх закономірностей диригентської техніки.

Етапними для вітчизняної науки і педагогіки стали науково-теоретичні та педагогічні праці А.Анісімова, М.Даниліна, В.Живова, С.Козачкова, В.Самаріна, в яких диригентсько-хорова педагогіка вперше в світовому контексті представлена як складна система, що містить такі складові: етика, естетика та технологія диригування.

Базовим для нашого дослідження є наукові праці видатного представника Одеської хорової школи - К.Пігрова. Предметом детального розгляду автора стали основні елементи хорового звучання, до яких К.Пігров відносить стрій, ансамбль і метроритм.

Аналіз теоретичних поглядів та педагогічних принципів визначних представників українських диригентсько-хорових шкіл М.Канерштейна, М.Колесси, М.Малька, І.Мусіна, С.Казачкова, К.Пігрова дозволяє зробити висновок про те, що ними створено цілісні наукові та педагогічні системи формування диригента. Зважаючи на унікальність цих систем, широкий обсяг поставлених проблем та поглибленість їх розв'язання, інноваційний характер багатьох теоретичних положень наголошує на їх важливості для подальшої розробки концептуальних засад сучасної хорової освіти в Україні.

Огляд праць з питань вивчення сучасного стану диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики дають підстави вважати, що сьогодні актуальним є питання реорганізації змісту підготовки студентів в системі вищої музично-педагогічної освіти. Усвідомлення специфіки діяльності вчителя музики та керівника хору, зумовленої природою хорового мистецтва, визначило його розгляд з позицій: організованого процесу оволодіння спеціальними вміннями роботи з хором; діалектично побудованої системи творчого осмислення навчальних дій; продуктивно комунікативної взаємодії з хоровим колективом.

У другому розділі - «*Методичні основи диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи*» - проаналізовано теоретико-методичні основи та традиції одеської диригентсько-хорової школи, засновником якої є професор К.Пігров. Розглянута педагогічна діяльність його учнів і послідовників Д.Загрецького, А.Авдієвського, М.Гринишина, В.Іконника, Г.Ліознова, А.Мархлевського, А.Серебрі, В.Толканьова, В.Шипа. Вивчення творчої та педагогічної діяльності К.Пігорова є дуже важливим у диригентсько-хоровій освіті майбутніх педагогів-музикантів. Оскільки він не тільки видатний хормейстер як виконавець, а й перш за все, педагог, який залишив і передав свої знання учням та написав науково-педагогічні праці. Спираючись на кращі традиції відомих хорових шкіл, К.Пігров приділяв увагу пошукам нових шляхів розвитку цього виду мистецтва, вихованню музикантів-професіоналів. Традиції Одеської хорової школи, закладені діяльністю К.Пігорова і його послідовників, базувалися на виконанні народної, духовної і традиційної класичної музики. Розглянуто методологічні принципи школи К.Пігорова, які є універсальними для всіх хорових жанрів. Детально проаналізовано основні елементи хорового звучання, до яких К.Пігров відносить стрій, ансамбль і метроритм.

Визначено компонентну структуру методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи, представлено розроблені критерії й показники означеного феномена, визначені умови диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи. На засадах змістовно-структурного аналізу підготовки окреслено взаємозв'язок таких компонентів: мотиваційно-оцінного, пов'язаного з усвідомленням діяльності керівника хору; емоційно-комунікативного, пов'язаного з формуванням спеціальних музичних компетенцій; дієво-компетентнісного, пов'язаного з реалізацією особистісного творчого потенціалу; креативно-рефлексивного, пов'язаного з наявністю теоретичних знань та практичних умінь студентів.

Мотиваційно-оцінний компонент містить інтерес студентів до майбутньої професії, вияв їх усвідомленої установки щодо досягнення диригентсько-хорової діяльності; емоційно-комунікативний компонент полягає у здатності майбутніх учителів музики до художньо-педагогічної комунікації, до створення емоційно-естетичного простору в хоровому колективі побудованого на засадах творчої взаємодії; дієво-компетентнісний компонент включає наявність оволодіння фаховим тезаурусом, широку ерудицію щодо диригентсько-хорової діяльності, уміння майбутніх учителів музики раціонально та кваліфіковано налагоджувати і організувати роботу в хоровому колективі; креативно-рефлексивний компонент виражає здатність до самореалізації студентів у диригентсько-хоровій діяльності, вияв ініціативи у вирішенні творчих завдань.

Критерієм мотиваційно-оцінного компонента диригентсько-хорової підготовки нами визначено міру прояву активного навчально-пізнавального ставлення студентів до диригентсько-хорової діяльності. Даний критерій вимірювався такими показниками: вияв інтересу студентів до диригентсько-хорової роботи; ціннісне ставлення до хорового мистецтва.

Критерієм емоційно-комунікативного компонента нами визначено ступінь емоційного впливу на хоровий колектив під час спільної колективної

діяльності. Даний критерій вимірювався показниками: наявністю психолого-педагогічних знань та умінь налагодження комунікативних зв'язків у хоровому колективі; уміння створювати позитивну емоційну атмосферу на хорових заняттях.

Критерієм дієво-компетентнісного компонента представлено ступінь організації диригентсько-хорової діяльності щодо створення творчої взаємодії на компетентнісній основі. Даний критерій вимірювався такими показниками: володіння фаховим тезаурусом; здатністю до психолого-педагогічної орієнтації у диригентсько-хоровому виконавстві.

Критерієм креативно-рефлексивного компонента показано міру сформованості саморегуляції студента та потреба самореалізації у процесі диригентсько-хорової діяльності. Даний критерій вимірювався наступними показниками: вияв творчої активності та наявність вольових якостей у диригентсько-хоровій роботі; вміння створювати креативне середовище на хорових заняттях.

Осмислення зазначених проблем та різні підходи підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи дало змогу висвітлити психолого-педагогічні умови, що мають забезпечити цілісно-комплексну диригентсько-хорову підготовку майбутнього вчителя музики, а саме: розвиток загальномузичних та спеціальних здібностей; застосування індивідуалізації навчання, щодо вироблення власного стилю диригентсько-хорової діяльності; зорієнтованість студентів на самостійну пошукову діяльність, що сприяє реалізації професійних компетенцій; забезпечення інтегративної єдності компонентів підготовки вчителя музики; орієнтація навчального процесу на репертуарне забезпечення студентів з урахуванням особливостей музичної підготовки.

Практична реалізація цілей диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи ґрунтувалася на принципах означеного процесу, а саме: фахової спрямованості, інтегративності, емоційної взаємодії, творчої індивідуалізації. Досягнення мети педагогічної роботи, реалізація означених принципів передбачала створення та використання належних обставин диригентсько-хорової підготовки студентів, які б забезпечували можливість досягнення його результативності. За таких обставин нами визначені педагогічні умови, а саме: забезпечення мотиваційної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики; стимулювання студентів до оволодіння та використання емоційних впливів, спрямованих на творче колективне музикування; актуалізація творчої активності студентів на всіх етапах диригентсько-хорової діяльності.

Оскільки організація пізнавальної діяльності потребує створення особливого психолого-педагогічного мікроклімату навчання, аби кожен реципієнт відчував стан внутрішнього розкріпачення, впевненості у собі, першочерговою умовою визначено *забезпечення мотиваційної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики.*

Педагогічна умова *стимулювання студентів до оволодіння та використання емоційних впливів, спрямованих на творче колективне музикування* орієнтує на використання практичних форм засвоєння творів хорового мистецтва. Структура практичної навчальної діяльності включає:

чітке уявлення мети практичної діяльності, оволодіння засобами практичного вирішення художньої мети та аналіз результатів діяльності.

Процес формування диригентсько-хорової підготовленості передбачає звернення до власного музичного досвіду, до прямого спостереження «свого життєвого діалогу з музикою», орієнтує до заглиблення у «власний музичний світ» та відчуття потреби у духовній насолоді спілкування з мистецтвом. Реалізація означених позицій окреслена педагогічною умовою *актуалізація творчої активності студентів на всіх етапах диригентсько-хорової діяльності*.

Загалом, формування диригентсько-хорової підготовленості у майбутніх учителів музики від постановки мети до визначення компонентної структури, принципів, функцій і педагогічних умов, розробки та відбору ефективних методів навчання може бути репрезентовано як цілісна педагогічна модель.

Мета– теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи

Підходи

Гуманістичний

Аксологічний

Рефлексивний

Діяльнісний

Аксологічний

Компонентна структура

Мотиваційно-оцінний

Емоційно-комунікативний

Дієво-компетентісний

Креативно-рефлексивний

міра прояву активного навчально-пізнавального ставлення студентів до диригентсько-хорової діяльності

ступінь емоційного впливу на хоровий колектив під час спільної колективної діяльності

ступінь організації диригентсько-хорової діяльності щодо створення творчої взаємодії на компетентісній основі

міра сформованості саморегуляції студента та потреба самореалізації у процесі диригентсько-хорової діяльності

Критерії

- вияв інтересу студентів до диригентсько-хорової роботи;
- ціннісне ставлення до хорового мистецтва

- наявність психолого-педагогічних знань та умінь налагодження комунікативних зв'язків у хоровому колективі;
- уміння створювати позитивну емоційну атмосферу у хорових заняттях

- володіння фаховим тезаурусом;
- здатність до психолого-педагогічної орієнтації у диригентсько-хоровому виконавстві

вияв творчої активності та наявність вольових якостей у диригентсько-хорової роботи; вміння створювати креативне середовище на хорових заняттях

Показники

Принципи

- гуманізації;
- культуровідповідності;
- особистісної орієнтації;
- фахової спрямованості;
- інтегративності;
- емоційної взаємодії;
- творчої індивідуалізації

Функції

- перетворювальна
- пізнавальна
- орієнтаційна
- оцінна
- сугестивна
- гедоністична
- дослідно-творча

Підготовчо-корегуючий

Індивідуально-самостійний

Фахово-саморегулятивний

Творчо-діяльнісний

Педагогічні умови:

- забезпечення мотиваційної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики;
- стимулювання студентів до оволодіння та використання емоційних впливів, спрямованих на творче колективне музикування;
- актуалізація творчої активності студентів на всіх етапах диригентсько-хорової діяльності

Методи:

- метод ідеальних типів
- метод створення культурного контексту
- метод пошуку емоційно-сислового впливу музики
- метод емоційного співпереживання та емпатійного відчуття змісту хорових творів
- створення педагогічних ситуацій, психологічного тренінгу, аутогенного тренування, творчих завдань

Рис 1. Модель формування диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики

У третьому розділі - «Дослідно-експериментальна робота з методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики» - систематизовано та узагальнено результати педагогічного експерименту (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), представлено експериментальні дані щодо динаміки формування означеного феномена, наведені статистичні результати ефективності цього процесу. Для з'ясування стану сформованості диригентсько-хорової підготовленості у майбутніх учителів музики на основі традицій Одеської хорової школи та простеження за динамікою розвитку досліджуваного явища було розроблено програму дослідно-експериментальної роботи. З метою визначення вихідного стану сформованості даного феномену у майбутніх учителів музики було проведено констатувальний експеримент, він охопив 300 студентів, які навчаються на спеціальності «Музичне мистецтво» університетів, а саме: факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Констатувальний експеримент було проведено у чотири взаємопов'язані етапи, що підпорядковувалися діагностуванню кожного із компонентів методики диригентсько-хорової підготовки на основі традицій Одеської хорової школи, а саме: перший етап був спрямований на вияв інтересу студентів до диригентсько-хорової роботи та ціннісного ставлення до хорового мистецтва; другий етап – на виявлення наявності у студентів психолого-педагогічних знань щодо налагодження комунікативних зв'язків у хоровому колективі та умінь створювати позитивну атмосферу на хорових заняттях; третій етап дав змогу з'ясувати рівень оволодіння студентами фаховим тезаурусом та здатністю до психолого-педагогічної орієнтації у диригентсько-хоровому виконавстві; четвертий етап було спрямовано на виявлення творчої активності, наявності вольових якостей і фахових здібностей студентів у диригентсько-хоровій роботі та вміння створювати креативне середовище на хорових заняттях. Констатувальний експеримент був спрямований на виявлення основних недоліків формування здібностей до диригентсько-хорової підготовки у навчальній діяльності студентів. Узагальнення результатів, отриманих упродовж констатувального дослідження, дало змогу виявити чотири рівні (високий, середній, низький, незадовільний) сформованості даного феномена у майбутніх учителів музики згідно означених критеріїв і показників та надати їм якісні та кількісні характеристики.

Високий рівень фахової підготовки студента характеризується яскраво вираженим бажанням постійно поповнювати знання та розширювати арсенал професійних умінь та навичок у становленні себе як майстра. Студенти, які були віднесені до цього рівня володіли засобами сугестії та перцепції; самостійно розробляли практичні завдання, поєднуючи творчі цілі у процесі виконання хорових творів. Ці студенти вдало підбирали педагогічно-доцільний та високохудожній хоровий репертуар для роботи з хором; володіли здатністю до психолого-педагогічних орієнтацій у диригентсько-хоровому виконавстві

направлену на розвиток рефлексивної здатності аналізу, міркувань та оцінки процесу і результату фахової діяльності в контексті концепції диспозитивної регуляції. Вони здатні виступати в ролі виконавця-інтерпретатора, завданням якого є об'єднати колектив в єдину, цілісну та змістовну емоційну конструкцію (12% від загальної кількості студентів).

Середній рівень фахової підготовки визначається достатнім проявом інтересу студентів до хорового мистецтва, диригентсько-хорової роботи та установки стремління до саморозвитку. Студенти, віднесені до середнього рівня виявили не досить вправні уміння встановлювати зворотній зв'язок із хором, та під час практикуму роботи з хором розробка навчальних завдань була недостатньо поєднана з творчим устремлінням музичного мислення в єдиний змістовний потік диригентсько-хорового процесу. У цих студентів досить сформовані показники щодо розуміння значущості знань в галузі музичного мистецтва та володіння фаховим тезаурусом, але розвиток їх здатності до рефлексії потребує більшого усвідомлення. Майбутні вчителі музики цього рівня не завжди здатні самостійно виступати в ролі виконавця-інтерпретатора й самостійно досягати поставленої мети. Таких респондентів виявлено 62%.

Низький рівень диригентсько-хорової підготовки студентів визначено за недостатньою спрямованістю мотивів та ціннісних орієнтацій у диригентсько-хоровій навчальній діяльності, що пов'язано здебільшого із ситуативною необхідністю або зовнішніми спонуканнями. Майбутні вчителі музики, які належать до цього рівня невпевнено володіють диригентсько-хоровими уміннями та навичками, не виявляють інтересу та стремління до самостійної диригентсько-хорової роботи. Ці студенти виявили посередній рівень компетентнісної орієнтації та активності в процесі практикуму роботи з навчальним хором. Такі студенти потребують особливої педагогічної уваги і підтримки викладача, допомоги у самоорганізації диригентсько-хорової роботи. Низький рівень фахової підготовки виявлено у 21% респондентів.

Незадовільний рівень диригентсько-хорової підготовки студентів визначено за відсутністю спрямованості мотивів та ціннісних орієнтацій у диригентсько-хоровій навчальній діяльності. Майбутні вчителі музики, які належать до цього рівня не володіють диригентсько-хоровими уміннями та навичками, не виявляють інтересу та стремління до самостійної диригентсько-хорової роботи. Ці студенти виявили недостатній рівень компетентнісної орієнтації та активності в процесі практикуму роботи з навчальним хором. Такі студенти потребують постійної педагогічної уваги і підтримки викладача, допомоги у самоорганізації диригентсько-хорової роботи. Незадовільний рівень фахової підготовки виявлено у 5% респондентів.

Реалізація експериментальної програми здійснювалася за допомогою різноманітних методів дослідження: спостереження, опитування (інтерв'ю, бесіда, анкетування, рейтинг, експертна оцінка), діагностичні завдання психолого-педагогічної експериментальної роботи.

Узагальненні результати констатувальної діагностики (рис. 2) довели, що проблема диригентсько-хорової підготовленості на основі традицій Одеської

хорової школи вимагає розробки авторської методики з метою удосконалення цього виду діяльності.

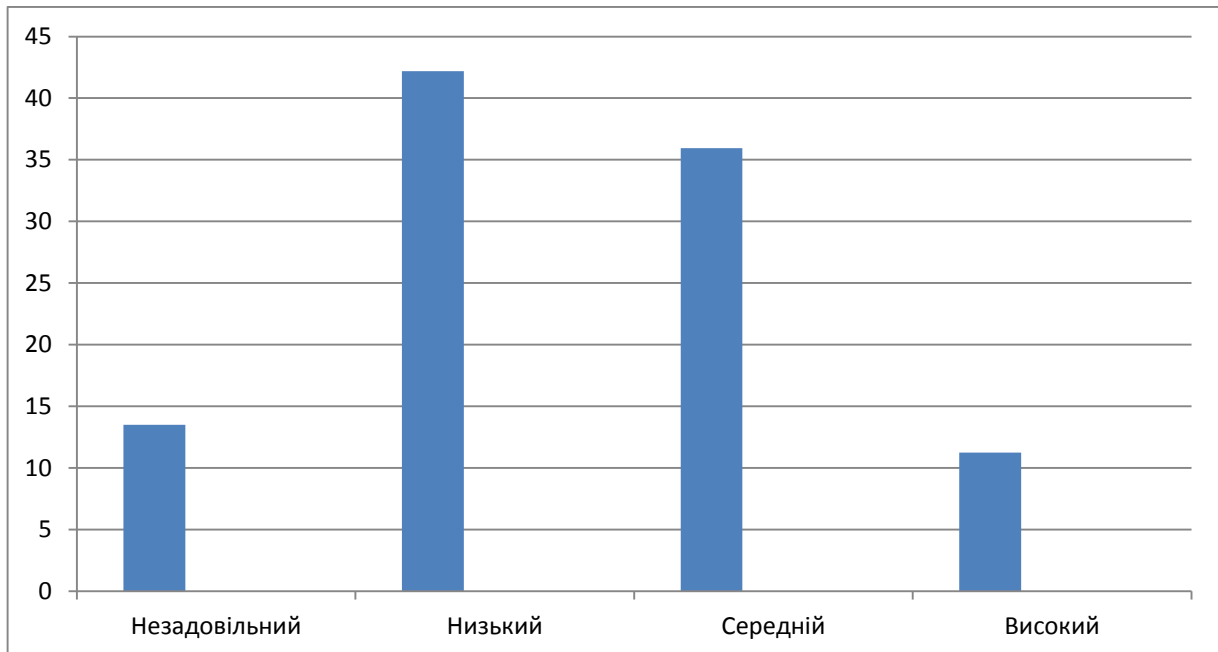

Рис. 2. Узагальнені результати констатувальної діагностики майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи

Проведення формувального етапу експериментальної роботи для перевірки запровадженого методичного забезпечення щодо формування диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи відбувалось на базі факультету мистецтв імені А. Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Термін проведення формувального експерименту охоплював 2014 - 2016 роки.

Логіка проведення формувального експерименту обумовлювалась компонентною структурою феномену диригентсько-хорової підготовки, у зміст якої входять мотиваційно-оцінний, емоційно-комунікативний, дієво-компетентнісний та креативно-рефлексивний компоненти. Таким чином, для послідовного формування означених компонентів нами було залучено чотири відповідних етапи, які нерозривно пов'язані між собою.

У формувальному експерименті взяли участь 60 студентів спеціальності «Музичне мистецтво» I– VII курсів, охоплюючи обсяг навчально-виховного процесу щодо рівнів “бакалавр” - “магістр”. Експериментальна група (ЕГ) включала 29 студентів, контрольна (КГ) – 31 студент. Доцільно зауважити, що аналіз результатів математичних обчислень, отриманих на констатувальному етапі експериментальної роботи дозволив стверджувати, що значення показників сформованості диригентсько-хорової підготовленості в контрольних та експериментальних групах не продемонстрували суттєвої різниці.

Перебіг формувального експерименту передбачав наступні заходи:

- відповідно до кожного із структурних компонентів окреслення змісту етапів формування диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи;

- визначення й впровадження комплексу форм, методів, засобів і прийомів для кожного з етапів;

- перевірка експериментальним шляхом ефективності запропонованого методичного забезпечення;

- на основі порівняння отриманих статистичних даних у контрольній і експериментальній групах, а також на констатувальному та формувальному етапах експериментальної роботи проведення аналітичної діагностики щодо динаміки формування диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Формувальний експеримент представляє авторську поетапну методику формування диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи (підготовчо-корегуючий, індивідуально-самостійний, фахово-саморегулятивний, творчо-діяльнісний).

I етап формувального експерименту було присвячено педагогічному стимулюванню у студентів спеціальності «Музичне мистецтво» активного навчально-пізнавального ставлення до диригентсько-хорової діяльності. На основі роз'яснення сутності й мети формування умінь самоконтролю, розвитку мотиваційних прагнень майбутніх вчителів музики до роботи з хоровим колективом на I етапі відбувалось не тільки загальне інформування студентів у сфері досліджуваної проблеми, а й безпосередньо у сфері відповідних форм, методів, засобів і прийомів педагогічного впливу. На нашу думку, це сприяє усвідомленості майбутніх вчителів музики щодо диригентсько-хорової підготовки. На цьому етапі було здійснено педагогічне стимулювання комплексу мотиваційних утворень: виникнення потребового спонукання, його пролонгації на основі розвитку інтересу до набуття диригентсько-хорових умінь у процесі роботи з хоровим колективом; створення відповідної психологічної установки.

II етап формувального експерименту – *індивідуально-самостійний* – присвячено наданню майбутнім учителям музики поглиблених практично-теоретичних знань, формуванню відповідних диригентсько-хорових умінь, опрацювання метро-ритмічних та інтонаційних труднощів у диригентсько-хоровій діяльності тощо. Здійснено формування емоційно-комунікативного компоненту диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи. Мета даного етапу – розвиток професійно значущих якостей майбутніх учителів музики у роботі з хоровим колективом. Зміст включав навчально-методичні заходи щодо цілеспрямованого сприяння активності механізму мисленневих операцій, аналітичних умінь, формування диригентсько-хорового тезаурусу, розвитку виконавської майстерності тощо як важливих чинників формування диригентсько-хорової підготовленості майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

III етап формувального експерименту – *фахово-саморегулятивний* – присвячено наданню майбутнім вчителям музики відповідних навичок самоаналізу фахової діяльності при роботі з хоровим колективом, зацікавленості до інтеграційних технологій тощо. На цьому етапі було здійснено формування дієво-компетентісного компоненту методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи. Мета фахово-саморегулятивного етапу – розвиток професійного самоконтролю, самооцінки майбутніх учителів музики у роботі з хоровим колективом. Зміст включав навчально-аналітичні заходи щодо цілеспрямованого сприяння активності механізму рефлексивних операцій, самоаналітичних умінь, формування стилю педагогічного керівництва хором.

На четвертому етапі формувального експерименту відбувалось формування креативно-рефлексивного компоненту згідно критерію «міра сформованості саморегуляції студента та потреба самореалізації у процесі диригентсько-хорової діяльності». Оскільки цей етап в якості кінцевого результату передбачав не просто сформованість диригентсько-хорових компетенцій, а й усвідомлену саморегуляцію як основу самоконтролю виконавської діяльності у процесі роботи з хоровим колективом, то четвертий етап формувального експерименту нами визначено як творчо-діяльнісний. Метою цього етапу було формування вольових якостей, сугестивних та рефлексивних здібностей у диригентсько-хоровій діяльності на основі традицій Одеської хорової школи.

Узагальнення статистичних даних кожного з етапів методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи дало змогу виявити прикінцеві результати експерименту. Методи статистичного аналізу дозволили визначити, наскільки суттєвими є відмінності між двома статистичними вибірками (КГ та ЕГ). Як правило, для цього проводять перевірку статистичних гіпотез про належність обох вибірок одній генеральній сукупності, або про рівність середніх. При цьому використання параметричних критеріїв (критерії Фішера або Стьюдента) передбачає встановлення виду розподілу генеральної сукупності, що не завжди є можливим. Тому в практиці педагогічних досліджень доцільніше використовувати непараметричні критерії статистики, такі як критерії знаків, критерії Вілкоксона, Ван-дер-Вардена, Спірмена, кутове перетворення Фішера, які вільні від припущення про закон розподілу вибірок і ґрунтуються на припущенні про незалежність спостережень.

Оскільки в нашому експерименті розглядаються дві незалежні вибірки (КГ та ЕГ), які необхідно співставити за частотою досліджуваного показника (рівні диригентсько-хорової підготовленості), то найдоцільніше використовувати кутове перетворення Фішера ϕ^* . Цей критерій оцінює достовірність відмінностей між процентними долями двох вибірок, в яких реєструється досліджуваний показник. Сутність кутового перетворення Фішера полягає в переводі процентних долей у величини центрального кута, що вимірюється в радіанах. Більший процентній долі відповідатиме більший кут ϕ_1 , а менший – менший кут ϕ_2 , але співвідношення між ними нелінійне: $\phi = 2\arcsin P$, де P – процентна доля між кутами ϕ_1 і ϕ_2 та збільшені чисельності

вибірок значення критерію зростатимуть. Чим більше значення величини ϕ^* , тим більш ймовірно, що відмінності між вибірками є не випадковими (статистично значущими).

Отже, в результаті статистичної перевірки результатів формувального експерименту в контрольній групі не відбулося суттєвих змін в прояві досліджуваних рівнів, відмінності між рівнями показників до та після проведення експерименту є статистично незначущими (з рівнями ймовірності 0,0359, 0,1171, та 0,0407 для незадовільного, низького, середнього та високого рівнів відповідно). В експериментальній же групі зміни у прояві досліджуваних рівнів є суттєвими, ймовірність з якою можна прийняти гіпотезу про наявність суттєвих змін в проявах рівнів прямує до 1. Особливо суттєвими є зміни в показниках, які стосуються незадовільного, низького та високого рівнів. Тобто з ймовірністю близько до 1 (100%) можна стверджувати, що доля студентів, які мали незадовільний та низький рівні диригентсько-хорової підготовленості до експерименту, суттєво зменшилась, а доля студентів з високим рівнем суттєво зросла.

Групи	Рівні	Етапи формувального етапу експерименту							
		Підготовчо-корегуючий		Індивідуально-самостійний		Фахово-саморегулятивний		Творчо-діяльнісний	
		Компоненти							
		Мотиваційно-оцінний		Емоційно-комунікативний		Дієво-компетентісний		Креативно-рефлексивний	
		абс	%	абс	%	абс	%	абс	%
ЕГ (31 особа)	Високий рівень	15	48,4%	13	41,9%	14	45,2%	12	38,7%
	Середній рівень	10	32,3%	14	45,2%	9	29,0%	12	38,7%
	Низький рівень	5	16,1%	4	12,9%	5	16,1%	5	16,1%
	Незадовільний рівень	1	3,2%	0	0%	3	9,7%	2	6,5%
КГ (29 осіб)	Високий рівень	4	13,8%	2	6,9%	3	10,3%	1	3,4%
	Середній рівень	13	44,8%	15	51,7%	15	51,7%	17	58,6%
	Низький рівень	6	20,7%	8	27,6%	7	24,1%	8	27,6%
	Незадовільний рівень	5	17,2%	4	13,8%	4	13,8%	3	10,3%

Зафіксована динаміка зростання показників сформованості даного феномену у студентів експериментальної групи, що свідчить про дієвість та ефективність проведеної педагогічної роботи згідно розробленої методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи та правомірність використання цієї методики у системі вищої музично-педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні та визначенні специфіки означеного феномена, розробці й експериментальній перевірці поетапної методики його формування у студентів.

Проведене дослідження та виконання всіх поставлених завдань дали підстави зробити такі висновки:

1. На основі аналізу наукової літератури розкрита сутність та уточнена дефініція «диригентсько-хорова підготовка майбутнього вчителя музики». Запропоновано визначення означеного феномена як ціннісного особистісно-професійного утворення, що характеризується емоційно-почуттєвим ставленням вчителя до розуміння своїх вихованців та реалізується у процесі творчої взаємодії з хором колективом.

2. Здійснений аналіз наукових досліджень дозволив визначити специфіку методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи, що розглядається нами на основі органічної єдності особистісних механізмів, а саме: рефлексії, ідентифікації, інтерпретації та уявлення. Диригентсько-хорову підготовку вчителя розглянуто та обґрунтовано з позиції гуманістичного, аксіологічного, рефлексивного, діяльнісного та акмеологічного підходів, що дало змогу систематизувати, логічно вибудувати теоретичний матеріал та відповідно до обраних загальнонаукових методологічних підходів визначити значущість диригентсько-хорової підготовки для майбутнього вчителя музики.

3. Досліджено вплив на диригентсько-хорову підготовку майбутнього вчителя музики представників Одеської хорової школи, яка завжди була і залишається осередком академічної традиції. Ретельний відбір репертуару і постійна увага до технічних та стилєвих аспектів виконуваної музики є неодмінною рисою навчального хорового колективу.

4. Розроблено структуру диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи як сукупності взаємопов'язаних компонентів, а саме: мотиваційно-оцінного, пов'язаного з усвідомленням діяльності керівника хору; емоційно-комунікативного, пов'язаного з формуванням спеціальних музичних здібностей; дієво-компетентісного, пов'язаного з реалізацією особистісного творчого потенціалу; креативно-рефлексивного, пов'язаного з наявністю теоретичних знань та практичних умінь студентів.

Мотиваційно-оцінний компонент містить інтерес студентів до майбутньої професії, вияв їх усвідомленої установки щодо досягнення диригентсько-хорової діяльності; емоційно-комунікативний компонент полягає у здатності майбутніх учителів музики до художньо-педагогічної комунікації, до створення емоційно-естетичного простору в хором колективі побудованого на засадах творчої взаємодії; дієво-компетентісний компонент включає наявність оволодіння

фаховим тезаурусом, широку ерудицію щодо диригентсько-хорової діяльності, уміння майбутніх учителів музики раціонально та кваліфіковано налагоджувати і організувати роботу в хоровому колективі; креативно-рефлексивний компонент виражає здатність до самореалізації студентів у диригентсько-хоровій діяльності, вияв ініціативи у вирішенні творчих завдань.

5. Педагогічними умовами означеного процесу визначено: забезпечення мотиваційної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики; стимулювання студентів до оволодіння та використання емоційних впливів, спрямованих на творче колективне музикування; актуалізація творчої активності студентів на всіх етапах диригентсько-хорової діяльності. Розроблено рівні сформованості цього феномену у студентів, а саме: незадовільний, низький, середній та високий. Констатувальний етап експерименту дозволив виявити, що переважає середній та низький рівні сформованості феномену у майбутнього вчителя музики, що потребувало розробки та впровадження методики формування означеного феномена.

6. Поетапна методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики проходила у перебігу таких взаємопов'язаних етапів педагогічної роботи: підготовчо-корегуючого, індивідуально-самостійного, фахово-саморегулятивного, творчо-діяльнісного. Кожен з етапів забезпечував формування певного структурного компоненту за допомогою спеціально розроблених методів та форм педагогічної роботи.

7. Дієвість та ефективність розробленої методики засвідчили результати формульованого експерименту. На основі порівняльного аналізу статистичних даних в контрольній та експериментальній групах була зафіксована динаміка зростання показників сформованості феномену у респондентів експериментальної групи, доведена результативність дослідно-експериментальної роботи згідно розробленої поетапної методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо удосконалення підготовки майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

Теоретично обґрунтована та експериментально перевірена авторська методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи покладена в основу розробленого й впровадженого навчально-методичного комплексу, який може бути продуктивно використаний вчителями, методистами, студентами та магістрами музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Дисертаційне дослідження має певну перспективу науково-пошукової діяльності в сфері вищої музично-педагогічної освіти, адже ефективність моделювання диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики підтверджена даними експериментального дослідження.

Теоретико-методологічне осмислення досліджуваного феномена на основі сучасної парадигми національної вищої освіти дає змогу розглядати його

як процес підготовки студентів до диригентсько-хорової інноваційної роботи, кінцевим результатом якого є інтегрована готовність студентів до виконання різних видів музично-педагогічної діяльності.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшого вивчення і наукового обґрунтування потребують питання розкриття специфіки формування диригентсько-хорової підготовленості на основі традицій Одеської хорової школи, педагогічні умови диригентсько-хорової підготовки у студентів спеціальності «Музичне мистецтво» педагогічних університетів, тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Ярошевська Л. В. Реалізація принципів духовного співу в Одеській семінарії // Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій: зб. матеріалів Міжнарод. наук.- практ.конф., Київ, 21 – 22 грудня 2006 р.– К.: ДАККіМ, 2007.– Ч.1. – С.286-288.
2. Ярошевська Л. В. Культурно-історичні аспекти духовного співу на Одещині // Науковий вісник Миколаївського державного університету. – Випуск 15. Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – Миколаїв: МДУ, 2007. – С. 272-277.
3. Ярошевська Л. В. Особливості співацької освіти в Одеській духовній семінарії // Науковий журнал Науковий огляд № 4 (14), Київ: Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом», 2015. - С.169-174.
4. Ярошевська Л. В. Сучасний стан диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на основі традицій одеської хорової школи // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць / за ред. проф. А. Ситченка. - № 4 (55), грудень 2016. – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – С. 311-316.
5. Ярошевська Л.В. Особливості формування музичних здібностей у диригентсько-хоровій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва // Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 155. – Серія Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – С. 150 - 155.
6. Ярошевська Л.°В. Методичні принципи диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на традиціях Одеської хорової школи // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.°П.°Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 21 (26). – К.: НПУ ім. М.°П.°Драгоманова, 2016. – С. 38 – 42.

Навчальні посібники

7. Ярошевська Л. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва. Навчально-методичний посібник (нормативні навчальні дисципліни) вип. 1.1. – Ч. 2 «Хорове диригування». – Миколаїв: «РАЛ-поліграфія», 2014. – С.144 – 337.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

8. Ярошевська Л.В. Традиції духовного співу в південній Україні: ХІХ – початок ХХ століття // Звукова палітра творчої думки: проблеми науково-культурного синтезу: зб. наук. праць. – М.: МООНСКУ, 10 листопада 2011р. – С. 99 – 103.
9. Ярошевська Л. В. Дисципліни диригентсько-хорового циклу в професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва // Час мистецької освіти: збірник матеріалів ІІ Міжнар. наук. - практ. конф. (16-17 квітня 2015 р.) / за загальною редакцією доктора пед. наук, проф. Т. А. Смирнової. - Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, вид. «Федорко», 2015 р. - С. 165-173.
10. Ярошевська Л. В. Теоретичні аспекти диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва (стаття у колективну монографію) «Праксеологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва». Миколаїв: «РАЛ-поліграфія», 2016.- С.199-215
11. Ярошевська Л. В. А. Т. Авдієвський – послідовник традицій Одеської хорової школи. І Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського (20 - 23 березня 2017 р.). Матеріали І Міжнародної конференції пам'яті Великого Маестро. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. – Ч. І. – С. 112-115.

АНОТАЦІЇ

Ярошевська Л. В. Методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертаційному дослідженні актуалізовано проблемудиригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Теоретико-методологічне осмислення даного феномена на основі сучасної парадигми національної вищої освіти дає змогу розглядати його як процес підготовки студентів до диригентсько-хорової інноваційної роботи, кінцевим результатом якого є інтегрована готовність студентів до виконання різних видів музично-педагогічної діяльності на основі традицій Одеської хорової школи. В роботі обґрунтовано специфіку методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи, що розглядається нами на основі органічної єдності особистісних механізмів, а саме: рефлексії, ідентифікації, інтерпретації та уявлення. Визначено компонентну структуру диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи як сукупності взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-оцінного, емоційно-

комунікативного, дієво-компетентнісного та креативно-рефлексивного. Розроблено критерії, показники та рівні сформованості означеного феномену. Спроектовано цілісну педагогічну модель диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи. Висвітлено результати експериментальної перевірки ефективності розробленої поетапної методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Ключові слова: диригентсько-хорова підготовка, майбутній вчитель музики, хоровий колектив, традиції, Одеська хорова школа.

Ярошевская Л. В. Методика дирижерско-хоровой подготовки будущего учителя музыки на основе традиций Одесской хоровой школы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – «Теория и методика музыкального обучения» - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В диссертационном исследовании актуализирована проблема дирижерско-хоровой подготовки будущего учителя музыки на основе традиций Одесской хоровой школы. Теоретико-методологическое осмысление данного феномена на основе современной парадигмы национального высшего образования дает возможность рассматривать его как процесс подготовки студентов к дирижерско-хоровой инновационной работе, конечным результатом которого является интегрированная готовность студентов к выполнению разных видов музыкально-педагогической деятельности на основе традиций Одесской хоровой школы. В работе обоснована специфика методики дирижерско-хоровой подготовки будущего учителя музыки на основе традиций Одесской хоровой школы, которая рассматривается нами на основе органического единства личностных механизмов, а именно: рефлексии, идентификации, интерпретации и воображения. Определена компонентная структура дирижерско-хоровой подготовки будущего учителя музыки на основе традиций Одесской хоровой школы как совокупность взаимосвязанных компонентов: мотивационно-оценочный, эмоционально-коммуникативный, действенно-компетентностного и креативно-рефлексивного. Разработаны критерии, показатели и уровни сформированности обозначенного феномена. Спроектирована целостная педагогическая модель дирижерско-хоровой подготовки будущего учителя музыки на основе традиций Одесской хоровой школы. Освещены результаты экспериментальной проверки эффективности разработанной поетапной методики проверки эффективности розробленої поетапної методики дирижерско-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій Одеської хорової школи.

Ключевые слова: дирижерско-хоровая подготовка, будущий учитель музыки, хоровой коллектив, традиции, Одесская хоровая школа.

Yaroshevskia L. Methodology of future musical teacher's conductor – chorus training based on the traditions of the Odessa school choir. – The manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – «Theory and methodology of music education». – V. Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2017.

The problem of future musical teacher's conductor – chorus training based on the traditions of the Odessa school choir is actualized in this dissertation. Theoretical and methodological understanding of this phenomenon on the basis of the modern paradigm of national higher education makes it possible to consider it as a process of preparing students for conducting and choral innovative work, the end result is an integrated readiness of students to perform various types of music and educational activities based on the traditions of the Odessa school choir. The paper substantiates the specific methods of conducting and choral training future teachers of music based on the traditions of the Odessa School Choir, considered by us based on the organic unity of personality mechanisms, namely: reflection, identification, interpretation and presentation. Determined component structures conductor and choral training future teachers of music based on the traditions of the Odessa school choir as a set of interrelated components: motivational and evaluative, emotional, communication, action-competence and creative and reflective. The criteria, indicators and levels of definite phenomenon. Designed coherent pedagogical model of conducting and choral training future teachers of music based on the traditions of the Odessa School Choir. The results of the experimental test the effectiveness of methods developed phased conducting and choral training future teachers of music based on the traditions of the Odessa School Choir.

Keywords: conductor-chorus training, future Music teacher, choir, traditions, Odessa school choir.